

PROCESSRÄTTSLIGA FRÅGOR I HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS PRAXIS UNDER ÅR 2025

av Rune Lavin

Professor emeritus vid Juridiska fakulteten, Lunds universitet

Författaren har gjort en systematisk genomgång av HFD:s rättspraxis för år 2025 och därvid plockat ut fall av förvaltningsprocessrättsligt intresse. Han behandlar i artikeln sex av de nio förvaltningsprocessrättsliga fall som undersökningen gav upphov till. Fallen presenteras under rubrikerna omröstning i förvaltningsdomstol, förvaltningsbesluts kännetecken, överklagandeförbud, partssuccession samt utredningsansvar och bevisning. För varje rättsfall beskrivs det tidigare rättsläget, prejudikatets innebörd och de slutsatser som man bör kunna dra av HFD:s uttalanden.

1. Inledning

På senare år har osedvanligt många förvaltningsprocessrättsliga fall ingått i HFD:s årsbok. Årgång 2025 utgör inte något undantag i detta hänseende. Starten var en aning trög. Vid halvårsskiftet på sommaren hade endast två fall varit publicerade, HFD 2025 ref. 20 och HFD 2025 ref. 23. Båda fallen kunde sägas endast bekräfta innebörden av gällande rätt, den ena om förvaltningsdomars rättskraft och den andra om rätten att förelägga vite. Fallen kunde således placeras i raden av tidigare avgöranden i respektive ämne. Det fanns egentligen inte något som tydde på att det skulle bli en spännande och intressant höst på den förvaltningsprocessrättsliga fronten. En glad överraskning blev det därför när än det ena och än det andra prejudikatet började droppa in på höstkanten.

Bland rättsfallen denna höst fanns det till och med ett prejudikat som meddelats i plenum (HFD 2025 ref. 54). Det gällde en intressant klagorätsfråga i ett LVU-mål. Flera olika meningar hade kommit till uttryck i HFD:s dom, vilket visade på en stor aktivitet inom domstolen. Jag har för övrigt redan analyserat fallet i denna tidskrift under rubriken Rättsfallskommentar (FT 2026 s. 489–492). Jag kommer i denna artikel därför inte att uppmärksamma fallet en gång till.

Vad jag kommer att behandla nedan är i stället de ytterligare sex fall av förvaltningsprocessrättsligt intresse som tillkom under hösten 2025. Varje fall har fått en egen rubrik som utvisar rättsfrågans karaktär. Jag beskriver

under respektive rubrik tidigare rättspraxis och försöker teckna det sannolika rättsläget. Det nya rättsfallet analyseras naturligtvis och samtidigt anges vilka slutsatser man bör kunna dra av HFD:s avgörande. I en avslutande sammanfattning framhålls särskilt de faktorer som kan ha styrt målens utgång.

2. Omröstning i förvaltningsdomstol (HFD 2025 ref. 47)

I den förvaltningsprocessrättsliga lagstiftningen¹ finns ett flertal hänvisningar till rättegångsbalkens bestämmelser men inte någon har vållat så mycket bekymmer i den praktiska tillämpningen som den i 26 § LAFD. I paragrafen föreskrivs att bestämmelserna om omröstning i 16 och 29 kap. RB i tillämpliga delar gäller i fråga om omröstning i allmän förvaltningsdomstol. För att veta vilket kapitel som är tillämpligt i det konkreta fallet måste man kunna bestämma om målet är av tvistemåls- eller brottmålsnatur. Någon liknande formell uppdelning av förvaltningsmålen finns inte på förvaltningsprocessens område. Detta medför att HFD här har en viktig funktion att klargöra hur en myndighets åtgärd eller ingripande ska klassificeras. Vanligtvis anses tvistemålsreglerna vara tillämpliga i förvaltningsprocessen men undantagsvis kan brottmålsreglerna vara tänkbara.

I rättspraxis har omröstningsreglerna för tvistemål tillämpats i mål om vård enligt LVU (RÅ 1989 ref. 41), mål om återkallelse av körkort (RÅ 1990 ref. 54), mål om återkallelse av tillstånd att inneha skjutvapen (RÅ 2005 ref. 59) och mål om återkallelse av serveringstillstånd (RÅ 2010 ref. 2). Man kan här notera att mål om återkallelse av olika slags tillstånd ansetts vara av tvistemålsnatur och detta även om åtgärden grundas på ett begånget brott. I fråga om körkortsåterkallelser med anledning av trafikförseelser är detta synsätt inte helt odiskutabelt. Numera har HFD således förklarat att en sådan körkortsåterkallelse utgör ett straff i Europakonventionens mening (RÅ 2000 ref. 65). Vidare har HFD i fallet RÅ 1993 ref. 76, som gällde ett körkortsingripande med anledning av en trafikförseelse, tagit intryck av RB:s regler om brottmålsdomens rättskraft i 30 kap. 9 §.

Tillämpningen av reglerna för brottmål har hittills inskränkt sig till två fall. I det ena gällde målet skattetillägg (RÅ 1987 ref. 42) och i det andra återkallelse av läkares legitimation på grund av handlande utom yrkesutövning (RÅ 1990 ref. 64). Det sistnämnda fallet tycks ligga i gränsområdet till de tillståndsfall som ovan ansetts vara tvistemålsliknande. Det ska dock påpekas att fallen om återkallelse av dylika legitimationer har ansetts vara av sådan

¹ Härmed avses främst lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar LAFD och förvaltningsprocesslagen (1971:291) FPL.

kvalificerad art att brottmålets krav på full bevisning för påstådda händelser och omständigheter ska gälla i förvaltningsprocessen (RÅ 1990 ref. 64 och RÅ 1994 ref. 6). I allmänhet anses nog också att utdömda viten har sådan "släktskap" med böter att omröstningsreglerna för brottmål är tillämpliga.

Denna långa inledning är föranledd av det nytillkomna fallet HFD 2025 ref. 47. I fallet uttogs en särskild avgift enligt fiskelagen, en s.k. landningsavgift. En sådan avgift får Havs- och vattenmyndigheten besluta i det fall att fiskefartyget vid den första lossningen i land innehåller otillåten fångst. Avgiften ska motsvara den otillåtna fångstens värde, som i fallet uppgick till 404 000 kr. Den betalningsskyldige befälhavaren överklagade beslutet till förvaltningsrätten, som kom att tillämpa omröstningsreglerna för tvistemål. Han fullföljde sin talan och gjorde bl.a. gällande att förvaltningsrätten hade bort tillämpa omröstningsreglerna för brottmål. Kammarrätten fann dock att förvaltningsrätten tillämpat reglerna korrekt och avslog överklagandet.

HFD, som endast tog upp omröstningsfrågan till prövning, förklarade att den särskilda avgiften enligt fiskelagen fick anses ha ett betydande repressivt inslag som innebar att den i huvudsak utgjorde en sanktion för en begången lagöverträdelse. Enligt HFD borde den därför betraktas som en straffliknande påföljd med den följd att omröstningsreglerna för brottmål blev tillämpliga.

HFD:s bedömning får anses ligga i linje med att skattetillägg och utdömt vite redan följer brottmålets regler på området. Det kan också påpekas att sanktionsavgifter och viten numera jämställs och anses ha en likvärdig funktion.² Man kan mot bakgrund av det ovan anförda antagligen uppställa den principen att vid omröstning i förvaltningsdomstol tvistemålsreglerna gäller i fråga om återkallelse av tillstånd och brottmålsreglerna i fråga om utdömande av sanktionsavgifter.

Den främsta skillnaden mellan de två kapitlens omröstningsregler visar sig när det uppstår lika röstetal, exempelvis två röster mot två. I tvistemålsprocessen gäller då att den mening blir gällande för vilken ordföranden lagt sin röst (16 kap. 3 § RB). I brottmålsprocessen gäller främst att den mening som är den lindrigaste eller minst ingripande ska gälla (29 kap. 3 § RB). Vanligtvis är det hos förvaltningsrätt som denna situation kan uppkomma. Rätten är i allmänhet domförför med en lagfaren domare och tre nämndemän (17 § LAFD). I HFD 2025 ref. 47 hade rättens ordförande haft utslagsrösten. Genom HFD:s avgörande kom det att framgå att det i stället skulle ha varit den lindrigaste eller minst ingripande meningen som skulle ha bestämt utgången.

² Se min Viteslagstiftningen. En kommentar (4 u. 2026) s. 83, 87 och 88.

Det kan nämnas att HFD också kan vara domför med fyra ledamöter. Om den situationen skulle uppkomma att två röster står mot två så behöver domstolen dock inte bekymra sig om RB:s omröstningsregler. I stället kan man kalla in en femte ledamot som blir tungan på vågen. (Märk lagens formulering i 4 a § andra stycket LAFD ”om tre är ense om slutet”). Egentligen är det ett märkligt tillvägagångssätt att man från början inte kan säkert veta om sammansättningen om fyra ledamöter kommer att hålla hela distansen ut. Det torde inte heller vara särskilt angenämt att bli det ”femte hjulet” i slutomröstningen.

3. Förvaltningsbesluts kännetecken (HFD 2025 ref. 24 och HFD 2025 not. 21)

HFD har i fallet RÅ 2004 ref. 8 (olivoljefallet) klargjort att kännetecknande för ett förvaltningsbeslut är att det innefattas ett uttalande varigenom en myndighet vill påverka andra förvaltningsorgans eller enskildas handlande. Vad som fanns att tillgå i fallet var en av Livsmedelsverket offentliggjord skrivelse, kompletterad med ett pressmeddelande jämte vissa ytterligare uppgifter på verkets hemsida. De uttalanden som gjordes i detta material var enligt HFD att uppfatta som ett förvaltningsbeslut. Några formella krav, såsom en adressat-angivelse, en tidsbestämmelse, ett eventuellt sanktionshot eller en beslutsfattares underskrift, har således inte ställts upp. I allmänhet finns det inte heller i lagstiftningen några uttryckliga författningsbestämmelser om beslutsutformning. Ett undantag finns dock i 2–5 §§ viteslagen (1985:206), där en rad formaliteter anges för vitesförelägganden.

I rättspraxis har vidare journalanteckningar (HFD 2019 ref. 17) och råd och anvisningar (HFD 2020 ref. 12) ansetts kunna ha ett sådant innehåll att det blivit fråga om ett förvaltningsbeslut. Utvecklingen tycks hittills ha gått i den riktningen att en förvaltningsmyndighets åtgärder som kan anses ha en handlingsdirigerande effekt blir att uppfattas som ett förvaltningsbeslut, även om myndigheten säger sig inte haft något sådant syfte med dessa. Denna liberala praxis underlättar naturligtvis för enskilda som vill anhängiggöra sin talan i en förvaltningstvist vid allmän förvaltningsdomstol. Detta kan i sin tur också ha betydelse för tillämpningen av artikel 6 i Europakonventionen (Rätt till en rättvis rättegång).

Mot bakgrund av det ovan anförda framstår de två nya fallen (HFD 2025 ref. 24 och HFD 2025 not. 21) som intressanta motpoler. I båda fallen har HFD ansett att myndighetens åtgärder inte kunnat innefatta något förvaltningsbeslut.

Av rubriken till referatfallet framgår att Skatteverkets åtgärder att registrera en tidigare ägares uppskovsbelopp avseende en bostad på en ny ägare av bostaden samt att informera denne om registreringen inte har ansetts utgöra förvaltningsbeslut. HFD har sammanfattningsvis uttalat att åtgärderna inte utgjorde ärendehandläggning som utmynnat i förvaltningsbeslut utan var att betrakta som faktisk verksamhet i form av dels registervård, dels service. Därför skulle det ha varit riktigt av förvaltningsrätten att avvisa överklagandet.

Vanligtvis är det syftet och innehållet med den skrivelse enskild erhållit som avgör om det kan anses vara ett beslut eller inte. I fallet tycks myndighetens verksamhet på området i huvudsak ha fått bestämma målets utgång.

I notisfallet hade en kommun skickat ut en skrivelse i vilken de som olovligt bosatt sig på kommunens mark uppmanades att avlägsna sig från den aktuella platsen. Skrivelsen ansågs av HFD inte utgöra ett beslut utan fick betraktas som en åtgärd som kommunen vidtagit såsom fastighetsägare. Kammarrätten hade för sin del ansett att meddelandet närmast var utformat som ett föreläggande och att det kunde få verkningar i enlighet med sitt innehåll. Av detta skulle det följa att det var fråga om ett överklagbart beslut. Åtgärden tycks således ha uppfattats som ett föreläggande som dock inte vidtagits av kommunen i sin egenskap av myndighet.

4. Överklagandeförbud (HFD 2025 ref. 43)

Här och var i lagstiftningen finns bestämmelser om att vissa förvaltningsbeslut inte är överklagbara. Besluten är med andra ord inte avsedda att bli föremål för någon domstolsprövning. I och med att Europakonventionen blev svensk lag den 1 januari 1995 kom konventionens artikel 6 att påverka tillämpningen av överklagandeförbuden. Av artikeln framgår bl.a. att var och en vid prövningen av sina civila rättigheter och skyldigheter är berättigad till en rättvis och offentlig förhandling inför en oavhängig och opartisk domstol som upprättats enligt lag. På grund av artikeln kan ett förvaltningsbeslut, trots förekomsten av ett överklagandeförbud, överklagas hos förvaltningsdomstol.

Tillämpningen av artikeln förutsätter att beslutet angår en civil rättighet eller skyldighet. Ordet "civil" vållade vissa bekymmer i början hos förvaltningsdomstolarna (RÅ 1995 ref. 58) men efter hand har det klarnat att till civila rättigheter kan räknas både jordbruksbidrag (RÅ 1997 ref. 65) och jakt rätt (RÅ 2001 ref. 56 och HFD 2018 ref. 46). År 2006 ansågs det dock nödvändigt att införa en uttrycklig bestämmelse i 3 § andra stycket 1986 års förvaltningslag om att lagens överklaganderegler skulle tillämpas försåvitt överklagandeförbudet stred mot Europarättens krav på tillgång till domstols-

prövning. Gällande förvaltningslag saknar en motsvarande bestämmelse, enär det inte ansågs finnas något behov av en sådan regel.

I det nya fallet HFD 2025 ref. 43 hade Arbetsförmedlingen beslutat att en arbetsgivare var återbetalningsskyldig för det ekonomiska stöd som han uppburit för två av sina anställda. För ett sådant beslut gällde enligt tillämpliga författningar överklagandeförbud. Arbetsgivaren hade gjort något så ovanligt som att han under handläggningen av målet i förvaltningsrätten betalat in det belopp som motsvarade återbetalningsskyldigheten. I ett sådant fall föreligger en viss risk att en domstol finner att saken har förfallit och därför avskriver målet. Arbetsgivaren förklarade dock att Arbetsförmedlingens beslut var felaktigt men att han betalade för att undvika att bli skyldig att betala eventuell dröjsmålsränta. HFD menade att han inte kunde anses ha fransagt sig rätten till en domstolsprövning.

I fallet hade förvaltningsrätten avvisat arbetsgivarens överklagande av Arbetsförmedlingens beslut och kammarrätten i sin tur avslagit överklagandet av förvaltningsrättens avgörande. Förvaltningsrätten hänvisade till att det av rättsfallet HFD 2021 ref. 8³ framgår att de aktuella överklagandeförbuden var förenliga med artikel 6.1 Europakonventionen, eftersom återkravet skulle kunna komma under prövning i andra processer. HFD svarade på detta att det inte fanns något annat organ än allmän förvaltningsdomstol som kunde pröva beslutet om återkrav, vilket berodde på den gjorda återbetalningen.

Jag har litet svårt för att förstå skälet till att den ändring i 3 kap. 1 § 6 a) UB som trädde i kraft den 1 september 2022 inte har kommit att spela någon roll i fallet. Ändringen innebar att förvaltningsmyndighets beslut skulle utgöra en exekutionstitel, försåvitt beslutet fick överklagas i form av "förvaltningsbesvär". Denna egenskap hos betalningsbeslutet medför att allmän domstol inte längre fyller något behov vid tillskapandet av exekutionstitlar. Därför skulle jag ha kunnat ansluta mig till HFD:s slutsats att det inte fanns något annat organ än allmän förvaltningsdomstol som kunde pröva beslutet om återkrav. HFD tycks dock mena att det eftersom återbetalning har skett inte kan bli någon talan om exekutionstitel och därför blir förvaltningsdomstol enda möjligheten.

5. Partssuccession (HFD 2025 ref. 30)

Med partssuccession menas ett ombyte av part under processen. I förvaltningsprocessen avser bytet vanligtvis den enskilda part som genom sitt överklagande tagit initiativet till domstolsprocessen men som av någon anledning

³ Fallet är anmärkt i min bok Förvaltningsprocessrätt (6 u. 2025) s. 56.

inte längre kan fullfölja sin talan. Frågan är om någon annan kan ta över partens talan, vilket skulle innebära att han eller hon fick fortsätta föra processen i det skick denna befinner sig i när partsbytet sker.

Under den tid som plan- och bygglagen tillhörde allmän förvaltningsdomstols behörighetsområde var bygglovsmål ett belysande exempel. Om en granne till den som erhållit bygglov överklagade beslutet och sedan under processens gång sålde sin egen fastighet, kom den nye ägaren att ha rätt att som successor träda in i den fortsatta processen. I RÅ 1995 ref. 50 har HFD förklarat att detta sammanhänge med att så snart beslutet om bygglov vunnit laga kraft skulle det komma att gälla mot den nye ägaren av grannfastigheten. Vidare finns det i RÅ 1994 ref. 100 ett exempel på att en hustru till en avlidne läkare som ådömts disciplinpåföljd hade rätt att överta dennes talan i en pågående process om påföljdens berättigande. Jfr 21 kap. 1 § andra stycket RB.

I ovanstående fall har en ny ägare eller en nära anhörig ansetts kunna överta den tidigare partens talan. Ett vanligt fall i praktiken är att ett dödsbo vill överta den avlidnes talan i en pågående process. Utgången av denna har då oftast betydelse för dödsboets ekonomiska ställning. I RÅ 1997 not. 90 förklarade HFD dock att frågan om den avlidne varit berättigad till bistånd enligt socialtjänstlagen förfallit i och med att han avled. Något från honom härlett anspråk på bistånd tillkom följaktligen inte dödsboet. Boets överklagande skulle därför inte tas upp till prövning. Förutsättningen för att dödsboet skulle kunna succedera i fallet var således att ersättningsrätten inte gått förlorad genom dödsfallet. På liknande sätt har ett mål om rätt till assistans enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade behandlats i RÅ 2008 not. 42. HFD tog där inte upp dödsboets överklagande till prövning, eftersom frågan om den avlidna varit berättigad till tillfällig utökad assistans förfallit i och med att hon avlidit. I båda målen tycks rätten till förmånen ha haft sådan personlig anknytning till den avlidne, att en tredje person inte kan göra något anspråk på denna.

Det nya fallet HFD 2025 ref. 30 är i princip av samma slag som de två notisfallen i föregående stycke men ger med sin prejudikatskapande funktion en större tyngd åt fallens hantering. I fallet har ett dödsbo gjort anspråk på bostadsanpassningsbidrag som den avlidne hade sökt och som avsåg kostnader för redan vidtagna åtgärder. På samma sätt som i de ovan anmärkta notisfallen har HFD ansett att frågan om rätt till bidrag förfallit i och med dödsfallet. HFD:s främsta skäl till detta i referatfallet tycks ha varit att man av ett förarbetsuttalande kunnat dra den slutsatsen att en ansökan ska prövas och bidrag beviljas innan åtgärden vidtas. Dessa krav var dock inte uppfyllda i fallet. Anmärkningsvärt är att HFD varken hade stöd i lag eller av den praktiska rättstillämpningen för sitt ställningstagande. Det är inte "vardagsmat" att ett prejudikat bygger på ett förarbetsuttalande som inte vunnit gehör på annat

håll. Vidare har HFD som skäl angett att en ansökan om bidrag ska prövas utifrån den funktionsnedsattes behov och bostadsförhållande. Detta liknar sådan personlig anknytning till den avlidne som HFD tidigare använt i sina beslutsskäl i notisfallen.

6. Utredningsansvar och bevisning (HFD 2025 ref. 55)

Med utredningsansvar menas vanligtvis det ansvar som åvilar förvaltningsdomstolar enligt 8 § FPL. Även förvaltningsmyndighet har numera ett uttryckligt, allmänt ansvar i 23 § FL. Det kan också i specialförfattningar finnas detaljerade ansvarsbestämmelser. Högre instans och särskilt då HFD brukar se till att lägre instans har fullgjort sin utredningsskyldighet. Se exempelvis RÅ 2002 ref. 22. Genom ett återförvisningsbeslut kan högre instans visa målet till lägre instans. Huruvida återförvisning är att anse som den rätta eller lämpligaste åtgärden i ett mål kan lätt ge upphov till skilda meningar i en domstol. Se RÅ 2005 ref. 87 och RÅ 2006 not. 79. I den lägre instans, dit målet återförvisats, kan åtgärden ibland faktiskt uppfattas som om den högre instansen främst velat kritisera i stället för att ingå i en saklig prövning av målet. I återförvisningsbesluten tar den högre instansen ofta ställning till en viss fråga, antingen av processuell eller av materiell art, och ger den lägre instansen därigenom en anvisning om hur den bör besluta. Anvisningen anses vanligtvis vara av det slag att den binder den lägre instansen.

Den grundläggande bevisregeln innebär att enskild part har bevisbördan när han eller hon gör anspråk på förmåner och att förvaltningsmyndigheten har denna börda när ett mot enskild riktat beslut är av det betungande slaget. Det ankommer på en förvaltningsdomstol att värdera åberopad bevisning och att bedöma riktigheten och fullständigheten av denna.

I det nya rättsfallet HFD 2025 ref. 55⁴ hade Försäkringskassan beslutat att den enskilde skulle betala tillbaka vad som utgetts för mycket i omvårdnadsbidrag. Kassan medgav att den inte hade fullgjort sin utredningsskyldighet i det aktuella ärendet. Både kammarrätten och HFD avstod från att återförvisa målet till kassan. Anledningen var att återbetalningsbeslutet var av betungande karaktär och att Försäkringskassan såsom part i målet hade bevisbördan. Om en återförvisning med eventuella anvisningar kommit till stånd, så skulle kassan kanske till och med ha fått indirekt hjälp med sin bevisföring i målet. I stället blir kassan nu hänvisad till att på egen hand, trots sin undermåliga utredning, försöka få sitt återkrav accepterat av domstol. Kanske valde kassan

⁴ Fallet har kommenterats av Torvald Larsson i FT 2026 s. 337–341.

att inte fortsätta processen under sådana förutsättningar. Jag tycker att HFD har handlat riktigt och opartiskt i fallet.

Som jämförelse till det ovan anförda kan nämnas fallet RÅ 2010 ref. 120, där Försäkringskassan inte heller fullgjort sin utredningsskyldighet men där beslutet gällde enskilds rätt till sjukpenning. I detta fall ansåg HFD att målet borde återförvisas till kassan för ny handläggning. Den största skillnaden mellan de två fallen är naturligtvis att det i detta fall var fråga om ett gynnande beslut för den enskilde, vilken hade bevisbördan och förmodligen också en underlägsen ställning i förhållande till Försäkringskassans expertis och resurser.

7. Sammanfattning

Betydelsen av ett prejudikat kan vara mångskiftande. Den instans som meddelat prejudikatet har oftast ambitionen att detta ska medverka till en enhetlig rättspraxis på ett område. Domare i lägre instans kan se prejudikatet som ett hjälpmedel i sin dömande verksamhet. Inom lagstiftningen kan det förutsättas att den högsta instansens prejudikat ska komma att tydliggöra innehållet i en lag och till och med fylla ut luckor i lagen. Forskarna brukar se det som sin uppgift att genom analyser klargöra effekter av ett prejudikat och finna nya grepp i rättstillämpningen. Vad nedan sägs om de aktuella prejudikaten får väl anses vara ett utslag av en forskares betraktelsesätt.

Fallet HFD 2025 ref. 47 i avsnitt 2 (Omröstning i förvaltningsdomstol) har sitt främsta nyhetsvärde i att omröstningsreglerna för brottmål i RB ska tillämpas i mål om uttagande av sanktionsavgift. Detta är ett viktigt undantag från de vanligtvis gällande omröstningsreglerna för tvistemål. Som framgått ovan kan man nog uppställa principen att vid omröstning i förvaltningsdomstol tvistemålsreglerna gäller i fråga om återkallelse av tillstånd och brottmålsreglerna i fråga om utdömande av sanktionsavgifter. En sådan princip kan naturligtvis få stor praktisk betydelse.

Ett visst nyhetsvärde är förknippat med rättsfallet HFD 2025 ref. 24 i avsnitt 3 (Förvaltningsbesluts kännetecken). Avgörande för frågan om ett förvaltningsbeslut ansågs ha förelegat blev i fallet den verksamhetsform till vilken själva åtgärden kunde knytas. Eftersom denna ansågs vara faktisk verksamhet i form av registervård och service, kunde den enligt HFD inte mynna ut i ett beslut. Detta är inte riktigt detsamma som hittills gällt, nämligen att innehållet och syftet med den skrivelse eller det uttalande som den enskilde erhållit ska avgöra beslutsfrågan. Det är intressanta tankar som HFD här ger uttryck för.

Både fallet HFD 2025 ref. 43 i avsnitt 4 (Överklagandeförbud) och HFD 2025 ref. 30 i avsnitt 5 (Partssuccession) har en stark koppling till gällande rätt. Möjligen kan man säga att fallen bidrar med ett visst förtydligande av

rättspraxis. Referat 43 anger hur det tidigare fallet HFD 2021 ref. 8 bör tolkas i förhållande till artikel 6.1 Europakonventionen. Likaså knyter referat 30 an till de tidigare notisavgörandena RÅ 1997 not. 90 och RÅ 2008 not. 42. I fallen hade ett dödsbo fränkänts rätten att göra anspråk på den avlidnes eventuella sociala bidrag. Det är inte alls ovanligt att en rättsfråga förekommer först i notisfall och att HFD, sedan frågan upprepats i ett nytt fall, bestämmer sig för att göra ett prejudikat av saken. De två fallen har dock inte samma nyskapande funktion som det nya fallet.

Det fall som kan antas få störst inverkan på framtida rättspraxis är HFD 2025 ref. 55 i avsnitt 6 (Utredningsansvar och bevisning). I fallet klargörs hur bristande utredning hos den beslutande förvaltningsmyndigheten ska behandlas av högre instans när beslutet är betungande för enskild. Det framgår att återförvisning inte är den rätta metoden utan att domstolen bör pröva målet i sak och låta myndigheten bära bevisbördan. I boken Förvaltningsprocessrätt tar jag endast upp fallet RÅ 2010 ref. 120⁵, men där är det fråga om ett beslut av gynnande karaktär. Återförvisning blir då oftast en möjlig utväg. Jag ska erkänna att jag inte kunnat tänka mig att det förelåg en så väsentlig skillnad mellan fall med betungande beslut och de med gynnande beslut.

I de ovanstående referatfallen har två av fallen ett nyhetsvärde, eftersom de tillför något som inte tidigare varit bekant, nämligen att mål om uttagande av landningsavgift i omröstningshänseende räknas till brottmål och att myndighets faktiska verksamhet i allmänhet inte kan mynna ut i ett förvaltningsbeslut. Vidare har prejudikaten i två av fallen kommit att förtydliga eller bekräfta gällande praxis i fråga om överklagandeförbud och partssuccession. I det sista fallet har antagligen vissa praktiska överväganden om måls handläggning och särskilt om användningen av återförvisning kommit att motivera prejudikatet.

⁵ Förvaltningsprocessrätt s. 104.